

EKONOMİ POLİTİK

Köpük Kapitalizmi: Sanayisiz Büyüme, Büyümesiz Toparlanma

Erinç Yeldan, 11 Kasım 2009

Küresel kriz sonrası toparlanma ve büyümeye geçiş sürecinde yoğun bir ayrışmanın yaşandığı bir döneme girmekteyiz. Gerek ülkemizde, gerekse dünya ekonomilerinde bir yandan istihdam kayıpları ve işsizlik yaygınlaşırken, bir yandan da sanayi üretimindeki daralmanın tüm şiddetiyle hüküm sürdüğü gözleniyor. Öte yandan finansal varlıkların fiyatları ve menkul kıymet borsa endeksleri açısından kriz öncesi değerlerin neredeyse yakalandığı görülmekte. Tüm dünyada başta sanayi sektörleri olmak üzere küresel krizin etkileri yoğunlaşırken, finans sistemi yaralarını neredeyse sarmış gözüküyor.

Geçen haftanın en önemli verisi Amerikan ekonomisinden geldi: Ekim ayında Amerikan ekonomisinde açık işsizlik oranının yüzde 10.2'ye sıçradığı açıklandı. Bu oran, 1982'nin Aralık ayında gözlenen yüzde 10.8'lik "işsizlik rekoruna" oldukça yakındı. Kaldı ki söz konusu oran sadece "açık" işsizlik oranına aitti. Nitekim, Amerikan *Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü* (EPI'nin) tahminlerine göre, "son dört hafta içerisinde aktif olarak iş arayıp da bulamayanları" kapsayan bu orana, "son bir sene içerisinde iş arayanları ve tam zamanlı çalışmaya hazır, ancak iş bulamadığı için yarı zamanlı istihdam edilebilen" milyonlar da katıldığında, elde edilen açık artı gizli işsizlik oranı yüzde 17.5'e varmaktaydı.

Dolayısıyla, Ekim ayı itibarıyla Amerikan ekonomisinde her altı kişiden biri açık ya da gizli işsiz konumdadır. Bu oran Aralık 1982 için tahmin edilen yüzde 17.1'lik oranın daha üstündedir.

Geçtiğimiz Pazartesi günü *Türkiye İstatistik Kurumu* (TÜİK) sanayi üretim verilerini açıkladı. TÜİK'in tahminlerine göre Eylül ayı itibarıyla sanayi üretimi bir önceki yılın eş değer dönemine görece hesaplandığında yüzde 8.6; bir önceki aya (Ağustos 2009) görece de yüzde 0.4 oranında daralmıştır. Yani sanayi üretimi yaz sonundan itibaren sürüklendiği *ikinci dalga resesyon* sürecinde daralmasını sürdürmektedir. Sanayi kesimi küresel krizin etkilerinin açıkça hissedilmeye başladığı 2008 Ekim'inden bu yana negatif büyüme oranları sergilemekte, yani daralma içerisinde yaşam savaşı vermektedir.

İstihdam kayıplarının ve sanayi üretim düzeyindeki daralmanın şiddetlendiği bu dönemde bir yandan da küresel finans piyasaları bir coşku içinde gözükmektedir. Bu coşkuyu körükleyen ana mekanizma ise küresel para piyasalarında hükümler para birimi olarak işlev gören Amerikan dolarının son derece ucuz olmasından kaynaklanmaktadır. Amerikan ekonomisi neredeyse sıfır faizle çalışırken, finansal spekülörler dolar bazında son derece ucuza borçlanabilmekte, elde ettikleri fonları da hisse senedi, tahvil ve diğer finansal kağıtlara "yatırmaktadır". Böylece, doların ucuzluğu diğer finansal kağıtlara güçlü bir talep yaratılmasını sağlamaktadır. Yani, sıfır

faizli dolar maliyetleri sayesinde finansal sistemde bir *kaldıraç işlemi* gerçekleştirilmektedir. Son dönemde dünya finans piyasalarında estirilen genişleyici konjonktürün (*carry trade* diye anılan) bu tür *kaldıraç işlemlerinden* kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Peki finans piyasalarında yaratılan bu *köpük* nereye kadar şişkinleştirilebilir? Ve daha önemlisi, bu tür kaldıraç köpüklerinin yarattığı yeni tehditler nelerdir?

Bu konuda, küresel kriz “kahini” olarak adlandırılan iktisat profesörü **Nouriel Roubini** finansal varlık fiyatlarındaki bu şişkinleşmeyle birlikte yeni bir köpüğün yaratılmakta olduğunu ve bir gün bu köpüğün patlamasıyla birlikte şimdiye dek görülmemiş bir finansal krizin yaşanabileceği uyarısını yapmaktadır.

Sanayi sektörleri daralan, istihdam kayıpları şiddetlenen ve gerçekte büyüyemeyen ekonomilerde “toparlanma artık büyümeye dönüştü” düşleri içerisinde olan finans dünyası, reel ekonominin gerçeklerinden kopmuş durumdadır. Bu arada küresel sermaye artık birikimini sanayi yatırımları üzerinden değil, finans dünyasının sanal rantları ile sürdürmeye yönelmekte ve adeta sanayisiz ve istihdamsız bir *köpük kapitalizmi* kurgulamaktadır.